

Er zal meer met minder moeten gebeuren op het veiligheidsdomein

Prof. dr. Ira Helsloot is hoogleraar Besturen van veiligheid aan de Radboud Universiteit Nijmegen en voorzitter van de stichting Crisislab.

Een ding staat vast: de coronacrisis leidt tot een enorme economische recessie en daarmee tot grote veiligheidsproblemen die om radicale oplossingen vragen.

Het directe fysieke veiligheidseffect van een recessie is groot: mensen met een inkomen op bijstandsniveau leven aanmerkelijk korter en in minder goede gezondheid dan mensen met een hoger inkomen. Dit scheelt 6 - 7 jaar langer in absolute levensjaren en zelfs 16 - 19 levensjaren waarin mensen de gezondheid als goed ervaren. Een half miljoen mensen die door de recessie vijf jaar op bijstandsniveau moeten leven verliezen samen daarmee zomaar een miljoen gezonde levensjaren. Dat dit allemaal geen theorie is maar helaas al vaker waargenomen harde werkelijkheid is bijvoorbeeld zichtbaar in het effect van de ineenstorting van de Russische economie in 1990-1994 die leidde tot een afname met vier jaar van de gemiddelde levensverwachting in Rusland.

En waar het gaat om de (nog) ontwikkelingslanden regent het op het moment van schrijven van deze bijdrage al waarschuwingen van allerhande experts en organisaties dat wat in twintig jaar bereikt is op het brede veiligheidsgebied weer dreigt te worden afgebroken. De millenniumdoelen van de VN die zo glansrijk en hoopvol gehaald zijn, dreigen nu weer doelen te worden. De verwachting van een recent onderzoek van een serie van universiteiten in opdracht van het Amerikaanse USAID is dat door het tijdelijk helemaal stopzetten van de TBC-programma's tijdens de coronacrisis en wegvallende financiering in ontwikkelingslanden de komende jaren zo'n 300.000 extra doden per jaar zullen vallen. Een andere infectieziekte die dankzij de lockdowns nu explodeert is AIDS: VN-organisatie UNAIDS verwacht alleen al aankomend half jaar een half miljoen extra doden omdat virusremmende medicatie niet verspreid kan worden.

De vreselijke effecten uit het bovenstaande pikzwarte beeld zijn bijna onvermijdelijk. 'Bijna' omdat er wel een kans is om als Nederlands openbaar bestuur daar wat aan te doen.

In Nederland is al eerder bijeengebracht door Crisislab dat er jaarlijks voor tenminste 5 miljard aan maatregelen worden genomen die een wetenschappelijke onomstreden nihil effect op de veiligheid hebben. Voorbeelden variëren van grote brokken als het hoogspanningsbeleid (750 miljoen over vijf jaar verspreid terwijl van hoogspanning niemand ziek wordt) en het merendeel van het huidige asbestbeleid (400 miljoen structureel omdat asbest in de jaren zeventig van de vorige eeuw een groot probleem was maar nu gaan we strenger om met asbest dan met andere gevaarlijke stoffen) tot kleine voorbeeldjes als de paar miljoen die we per jaar uitgeven aan nooduitgangbordjes waar niemand bij brand naar kijkt.

Een bijzondere loot aan de boom van onredelijk veiligheidsbeleid is een rigide toepassing van het voorzorgsprincipe: activiteiten en stoffen zijn gevaarlijk en moeten dus strikt gereguleerd worden tot het tegendeel bewezen is. Zo zijn de eng klinkende PAK's (polycyclische aromatische koolwaterstoffen) zo streng gereguleerd in het Nederlandse bodembeleid dat de jaarbelasting van een bewoner via blootstelling aan een tot op de norm verontreinigde bodem overeenkomt met het drinken van één klein slokje koffie waar nu eenmaal

ook van nature PAK's inzitten. Een redelijker bodembeleid zou de Nederlandse samenleving ook weer honderden miljoenen per jaar schelen.

In het algemeen geldt dat solidair zijn ook het gelijkelijk delen van risico's zou moeten betekenen. De 'wealthy worried' veroorzaken in hun zucht naar eigen optimale veiligheid onveiligheid bij anderen. Simpele voorbeelden zijn de automobilist die zich een veilige zware auto kan veroorloven en daarmee statistisch gesproken juist weer meer letsel bij andere minder bepantserde verkeersdeelnemers veroorzaakt. Of de rijke ouders die hun kinderen naar een zogenaamde 'witte' school sturen wat tot verdere segregatie leidt zoals Putnam in de Verenigde Staten uitgebreid heeft beschreven.

De laatste alinea van de vorige paragraaf past bij het mensbeeld van veel bestuurders die ik spreek: de kiezer kijkt uiteindelijk naar zijn eigen belang of die van zijn eigen 'zuil' om een ouderwetse term te gebruiken. Die opvatting is echter pertinent onjuist zo blijkt uit veel onderzoek. Ons eigen onderzoek in Nederland laat consequent de 'narrige burger' zien. Op een simpele vraag wat hij/zij wil antwoordt de gemiddelde Nederlander ook simpel: 'altijd meer veiligheid'. Diezelfde Nederlander geeft op de vervolgvraag wat hij/zij als bestuurder zou doen een diametraal ander antwoord namelijk: 'ik investeer alleen in meer veiligheid als het ook echt wat oplevert'. Die gemiddelde Nederlander heeft ook een heel aardig gevoel bij wat exotische risico's zijn en waar dus eigenlijk niet veel in geïnvesteerd zou moeten worden. Bij de keuze als bestuurder tussen investeringen in onderwijs of zorg versus investeringen in kleine risico's als terrorisme, asbest of vrijkomende gevaarlijke stoffen uit de industrie kiest steevast zo'n 80 procent van de respondenten voor investeren in onderwijs en zorg.

Bestuurders die zo durven te beslissen oogsten ook lof in de samenleving (maar niet altijd in de politiek). Onderdeel van de communicatie daarna over die beslissing op basis van een koele kosten-batenanalyse is het 'grote verhaal' (zoals Gabriël van den Brink dat noemde) over de maatschappelijke waarde van de beslissing. Min of meer tot zijn eigen verrassing stond het overgrote deel van Leiden achter Henri Lenferink toen hij besloot dat zedendelinquent Benno L. na zijn detentie toch ergens moest kunnen wonen want 'iedereen heeft het recht na het uitzitten van zijn straf om opnieuw te beginnen'. Niemand in Nijmegen riep er schande van toen burgemeester Hubert Bruls helder benoemde dat de vierdaagse niet tegen terrorisme te beveiligen was en dat hij dus ook geen symbolisch maatregelen zou nemen 'omdat het leven nu eenmaal niet zonder enig risico is'.

Conclusie

- De onveiligheid zal de aankomende jaren wereldwijd schrikbarend toenemen tenzij we daar actief wat aan doen.
- Een belangrijke stap zou paradoxaal genoeg kunnen zijn om weer een redelijke mate van onveiligheid te accepteren. Dit scheelt nationaal miljarden.
- Tenminste de gemiddelde Nederlander is voorstander van een heldere kosten-batenanalyse als basis voor het veiligheidsbeleid en hoopt op bestuurders die de regentenmoed hebben om zo beslissen.